

**Medlemsblad för
Svensk-Lettiska Föreningen**

Nr 1 (25) 2002, februari

Redaktion: Rune Bengtsson, tel 08-740 4253,
e-post: rune.bengtsson@prv.se

Kallelse till årsmöte i Svensk-lettiska föreningen

Tid: tisdagen den 19 mars 2002 klockan 18.00

Plats: TCO-huset, Grev Turegatan 33, Stockholm

Sedvanliga mötesförhandlingar

Letlands ambassadör i Stockholm, Artis Bertulis, gästar mötet och berättar lite om sin syn på de svensk-lettiska relationerna i dag och om sina planer för ambassadens kommande arbete.

Servering till självkostnadspris

Välkomna!

Svenska språket i Lettland

Sedan ett och ett halvt år arbetar jag som svensk lektor vid Daugavpils Universitetet i Latgale. Staden är till 85% ryskspråkig men universitetet är förstås lettiskspråkigt och har många studenter från lettisktalande områden. Denna högskola var till november förra året "pedagogiskt universitet", alltså lärarhögskola men fick i samband med sitt 80-årsjubileum status av "universitet", en uppgradering som firades med all upptänkningspomp och ståt. Här finns humanistiska och naturvetenskapliga fakulteter samt musik- och idrottsutbildning.

Svenska på gymnasium och högskola

Svenskans ställning är som franskans, ett andraspråk som måste kombineras med engelska i lärarexamen. Tyska kan man läsa i fem år, svenska/franska i högst fyra. Även om utbildningen i svenska främst syftar till läraryrket, så har många studenter (de flesta?) helt andra planer: tolk, översättare, arbete på svenskt företag, arbete i Sverige... En av förklaringarna till detta är förstås de mycket låga lärarlönerna. I Daugavpils har många lärare 1 1/2 - 3 tjänster i timmar räknat för att få en någorlunda dräglig lön. Hur påverkas kvaliteten och läraryrkets status? Studenter med någonting förälder som är lärare, verkar vara de mest beslutsamma i att absolut inte bli lärare.

De flesta studenter börjar svenskan på universitetet utan att ha läst ämnet på gymnasiet först, vilket man dock kan göra i ett par gymnasier i Daugavpils. Vid mina lektionsbesök i ett gymnasium har jag konstaterat att svenskstuderande gymnasisters intresse och ambitioner varierar mycket starkt. Här har jag mött ungdomar som kommunicerar riktigt bra på svenska men också sådana, som efter tre års studier inte uppfatar enkel talad svenska och vilkas uttal är obegripligt även för mig med ett på lettisk och rysk brytning tränat öra. Alla gymnasister måste göra något tillval och svenska blir ofta ett negativt val ("i alla fall lättare än en trist extrakurs i matte"). Därtill kommer de mycket udda tider som gäller för studium av tillvalsämnen: Kl 16 till 18 eller senare på dagen för ungdomar som börjat skolan kl 8 på morgonen. Byte av lärare är vanligt genom att svenskkärarna, oftast unga, gärna vill ha ett bättre betalt arbete i Riga.

Stelbent utbildningssystem

På universitet läses tio timmar svenska i veckan och alla börjar med en lettisk svensklärare för att i årskurs två och uppåt ha lektioner för en infödd svensk. Ambitioner och kunskapsstandard varierar också här. Med viss

generalisering kan jag påstå, att de flesta studenters mål är diplom och papper i form av slutbetyg och inte i första hand kunskaper och färdigheter. Kraven är lågt ställda... I Lettland finns tion betygsgrader med tio som högsta betyg och fyra som lägsta ("nästan godkända") betyg. En titt in i studenternas betygsböcker låter ana en viss betygsinflation, då de vanligaste betygen är 7-9. En kvarleva från Sovjettiden, då de duktiga lärarna var de som gav höga betyg? Eller en anpassning till en ansträngd ekonomisk situation, som gör att en student som får lägre betyg också får lägre studiebidrag/lån? Utbildningssystemet vid Daugavpils Universitet är gammaldags och stelbent. Alla måste heltidsstudera och ha två ämnen, trots att många faktiskt arbetar och skulle behöva möjlighet att studera på halvfart. Men förändringar är inget man ens talar om. Man väntar på vad som bestäms uppifrån.

Som erfaren komvuxlärare i Sverige under många år hade jag nästan aldrig mött försök till fusk vid skriftliga prov. Detta mötte jag flera gånger redan under min första termin och fick snabbt lära mig att förebygga. Ertappade fuskare var inte det minsta generade och, ännu mer konstigt för en svensk, kamraterna verkade inte ha synpunkter på att någon fuskade. Under konferenser märker jag att lärarna är luttrade i denna fråga och tycker att det räcker med att sänka betyget ett eller två snäpp "som straff", det kan alltså i vissa lägen vara klart lönsamt att fuska i stället för att läsa på.

Sovjettidens skugga finns kvar också i inläringssyn. Studenterna tillhålls av mig att vid korta anföranden använda egna ord, skriva ev. stödord på tavlan men att inte ha papper i handen. Men de vill oftast upprepa exakt den text de läst. Utantillärande av långa stycken är vanligt med ytterst besynnerliga ordval som följd. "På fåbodarna ystades och kärnades det fordom" sade en ung dam som skulle berätta om Dalarna. Jag bad henne försiktigt förklara detta poetiska uttalande. Svaret blev kompakt tystnad och förlägenhet.

Som svensklärare saknar jag i Lettland företagsamheten, egna idéer och eget kunskapssökande. Många förväntar sig att läraren ska styra och göra exakt det som läraren säger, kanske mindre, men aldrig mer. Jag saknar en modern kunskapssyn med inläraren och dennes situation i centrum.

Sverigeintresse

Intresset och entusiasmen för Sverige och svenska är ändå stort. Studenterna i de tre årskurser (2, 3 och 4) jag har är mycket trevliga och lättsamma. I varje kurs finns några ytterst ambitiösa studenter som efter tre eller fyra år behärskar svenska mycket bra både i tal och skrift, även om genomsnittets kunskaper och färdigheter lämnar en del i övrigt att önska.

Stipendier för studier vid svensk folkhögskola eller högskola, före en sommarkurs eller halvår/helår ges ganska frikostigt. Varje år åker 5 - 10 sstudenter bara från vårt universitet till Sverige. Många andra kommer från svenskkurser i Riga. Svenska Institutet ger, ibland genom Visbyprogrammet, pengar till vistelse och resa. Ett annat populärt sätt att komma till Sverige är att bli "Mälardalsambassadör" under några sommarveckor på någon av de aktuella orterna och då arbeta en del av dagen och få en viss lön.

Svenska Institutet so m sänder ut lektorer över hela världen, står i Baltikum och Östeuropa också för gratis utlåning av all litteratur som studenterna behöver. Svenska institutionen har alltså en omfattande uppsättning av både fack- och skönlitteratur i svenska. Nytt köps in varje termin, men ändå innebär detta vidd begränsning eftersom Daugavpils inte har något bibliotek med t ex vetenskaplig litteratur rörande noriska språk. Detta finns närmast i Riga där både det Nordiska informationskontoret och det nordiska biblioteket är mycket välförsedda. Gästföreläsningar i Daugavpils är vanligen uppskattade och välbesökta.

Olika villkor

Jag skulle önska att svenska ungdomar kunde bli bekanta med de radikalt annorlunda livsvillkor, och framför allt ekonomiska villkor, som gäller för deras jämnåriga i Lettland, 40-50 mil från Sverige.

Några lettiska studenter har föräldrar med god ekonomi eller arbete vid sidan om studierna och lever materiellt på en nivå som kanske i stort påminner om svenska tonåringars.

De flesta studenter lever på "kredit" (studielån) och fickpengar från föräldrar. Jämfört med svenska studenter på en mycket låg materiell standard men ändå mycket nöjda med sina liv, där familj och vänner betyder mycket mer än materiella tillgångar. En av mina studenter, 19 år, skriver i en uppsats, att hon hittills bara kunnat använda de åengar som hennes föräldrar haft råd att ge henne. Hon ser fram emot den dag då hon kan tjäna egna pengar, betala sitt studielån (!), gå in i en affär och köpa något hon tycker om - kanske en CD-spelare. Därför är drömmen ett jobb som barnflicka i Sverige eller England...

Stor frihet

Att arbeta som svensk lektor i Lettland innebär stor frihet: jag får själv utforma det mesta utifrån existerande studieplaner - och tillgänglig litteratur. Information om kommande termins kurser får jag först när terminen börjat och mitt personliga schema får jag genom att hitta mina timmar i det stora schemat för alla ämnen på en anslagstavla i vestibulen.

Vilka prov och examina som ska genomföras anslås likaledes. Detta var den första kulturkrocken när jag kom från Stockholm, van att få all information på eget papper i mitt fack. Mina lettiska språkkunskaper var därtill ytterst begränsade. Det var problematiskt, men nu fungerar det. Därtill är lärarkollegerna mycket hjälpsamma, även om de nästan alltid har ont om tid på väg till eller från en ytterligare lärartjänst, som de uppehåller.

Vänlighet och byråkrati

Som utlänning i Lettland behandlas man väl. Människor är artiga och påtagligt hjälpsamma. Daugavpils är en vänlig stad. Men byråkratin är en parodi på snårighet och rigiditet. För varje nytt år krävs fullständig (förnyad) inlämning av i stort sett alla merit- och personhandlingar. När kopia på pass ska lämnas föreställer man sig som praktisk svensk att det gäller de sidor av passet som har foto och personuppgifter, nej då, alla sidor, även de tomma. Tullen slår till på våra gåvopaket från Svenska Institutet ibland. Det tog för en tid sedan 3-4 timmar att förtulla 15 ex av en svensk roman. Byråkratin drabbar förstås även letter - allt är lika krångligt även för dem, men de har för länge sedan fogat sig - eller som en av mina kolleger säger: "När jag kan klara mig på att ha ett enda arbete, så ska jag också protestera och försöka förändra byråkratins vansinnigheter."

Kjell Rindar

Svenska lärare på praktik i Daugavpils

Lärarhögskola i Stockholm, Språk- och kommunikationscenter vid utbildningsförvaltningen i Stockholm och Daugavpils Pedagogiska universitet har, med ekonomiskt stöd från Svenska Institutet, tillsammans genomfört ett projekt där svenska lärare, som går en utbildning till lärare i svenska som andraspråk, fick möjlighet att genomföra en del av sin praktik i Daugavpils i höstas.

Inför resan fick de 8 lärarstudenterna en intensiv endagskurs om baltisk realia och språk, samt information om förhållandena i Daugavpils, där ett 40-tal studenter vid universitetet läser svenska på olika nivåer. De svenska lärarna fick i uppgift att planera och genomföra tre intensivdagar i svenska för studenterna.

I slutet av oktober reste gruppen till Lettland. Efter en inledande dag i Riga och Jurmala, med sightseeing och provsmakning av lettisk mat (som fick betyget "fantastisk"), bar det av till Daugavpils med tåg. Väl framme inkvarterades man på studenthem eller hotell, enligt önskemål. Den första dagen ägnades åt studiebesök på olika skolor. De följande tre dagarna var

de tre "intensivdagarna", när de lettiska studenterna fick prata, skriva och läsa svenska under hela dagarna. Det var lektioner om svensk geografi, traditioner, film, musik, litteratur, nationella särdrag mm. I bagaget från Sverige fanns mängder av material, allt mellan turistbroschyrer och glögg! (I avsaknad av pengtry fick glöggen värmas i lektorns vattenkokare...) Alla lektioner ställde höga krav på aktivt deltagande från studenterna, eftersom de svenska lärarna jobbade två och två. Ingen kunde som sig igenom lektionerna. Mycket tid ägnades åt att jämföra. De svenska lärarna frågade "hur var det hos er?", och gav studenterna en chans att på svenska, berätta om sina livsvillkor.

Studenternas utvärdering visar att de var mycket nöjda med dagarna. De nämnde särskilt möjligheten att få prata svenska själva i högre utsträckning än de var vana vid, och nyttan av att höra olika svenska röster med olika dialekter. Många studenter ansåg att de förstod mycket mer den sista dagen än vad de gjort den första. Vidare var de imponerade av hur väl förberedda och varierade alla lektioner var, och av allt material som fanns med. De svenska lärarna var också övervägande positiva i sina utvärderingar. "*En härlig erfarenhet. Vi fick mycket positivt gensvar.*" "*Mycket roligt, intresant och givande!*" "*Kul och stimulerande att undervisa dessa trevliga studenter. De var glada och positiva och verkade uppskatta det mesta som vi hade förberett.*"

Resan avslutades med ett besök på LVAVP (det statliga institutet för undervisning i lettiska för vuxna), där Aija Priedite berättade om språkssituationen i Lettland.

Språk- och kommunikationscenter fortsätter att arbeta med den här typen av utbyten inom ramen för ett nytt projekt - *Svenskan kring Östersjön*. Under 2002 kommer ett antal pedagoger i Stockholm att erbjudas möjlighet att resa till universiteten i Daugavpils, Murmansk och Tallinn. Lärarna kommer att få resa, logi och till viss del uppehälle bekostat av Språkom som genom ett samarbete med Svenska institutet beviljats projektmedel för det här utbytet. I gengäld förväntas lärarna bidra med sina språkliga och pedagogiska kompetens i den verksamhet som bedrivs i Estland, Ryssland och Lettland.

Är du intresserad av att veta mer om projektet? Hör i så fall av dig till Andrea Gydinggård på Språk- och kommunikationscenter, Box 6084, 121 06 Johanneshov, Tel. 08-600 74 55, Fax 08-659 9334, E-post: andreas.gydingsgard@utbildning.stockholm.se

Kerstin Aronsson

Rapport från Lettlands Röda kors

Den 19 oktober hade jag ett tillfälle att besöka Lettlands Röda kors och dess verksamhet för behövande i Riga. Röda korset mötte med international coordinator Rita Liepina. Vi for till stadsdelen Latgale och LRK soppkök, som är välkänt för föreningens styrelse sedan tidigare. Ansvarig ledare är "Mamma Vera". F n utspisas 75 -100 personer per dag plus ett tjugotal hämtade eller utkörda portioner. Kläder är efterfrågade; man registrerar utdelningen för att förhindra missbruk. Nu som tidigare finns läkare och frisör vissa tider - frivilliga pensionärer. Läkaren har ett medicinförråd och kan förstås också skriva ut. Konserveringen av grönsaker etc för vintern var i stort avslutad och Vera visade stolt ett jätteförråd i garaget och ett förrådsrum med stora glasburkar. Man kan göra billiga köp på marknadsplatserna i svinottan. Äpplen får man de flesta år hämta gratis.

Iakttagelser efter samspråk med Vera

Förhållandena i stadsdelen med övervägande ryskspråkig befolkning har inte förändrats till det bättre. Droger och alkohol härjar bland de arbetslösa. Prostitutionen bland unga flickor ökar. Efterhand som välstånd nu börjar hägra för normala medborgare tycks deras lust att donera eller arbeta frivilligt snarast minska. Detta gör "soppkökets" verksamhet svårare. Vid mitt tidigare besök berättades att lokala brödaaffärer och speceributiker kunde skänka en del, vid dagens slut, men nu går det inte lika lätt.

Verksamheten hålls uppe av vår förenings bidrag. dessutom bidrar staden Bremen (RK?) med både pengar och material. Den stora spisen var skänkt av "Bremen". Två standar och foton underströk insatser från Bremen. Portionskostnad ca 0,25 LS. Hyra och el inte inräknade. Det påpekades att det fanns ånga högutbildade bland de hjälpsökande. Alla på hela "köket" arbetar frivilligt utan ersättning. Vera har ett arvode. Man har stängt i juli och augusti - de frivilliga måste ha semester. Efter soppkökslunch åkte vi till LRK lokaler vid Skolas iela 1.

Den nye presidenten heter Valdis Nagobads - kunde inte närvara. I stället mötte vice presidenten Fru Zigrīda Grinhova, som styrelsen mött många gånger genom åren. Nagobads har kommit från Rigas socialförvaltning, där han tydligen behåller ett deltidsarbete. Anses positivt av Rita L.

Beträffande föreningens bidrag framkom:

1. Senast lämnat bidrag är nästan förbrukat. LRK vill framhålla att föreningens pengar är av största betydelse för soppköksverksamheten i

Riga. Föreningen har vid ett par tidigare tillfällen medgett att medel får användas för akuta nödsituationer. Detta är mycket viktigt för utsatta personer liksom också för LRK prestige. Vår förening och Sverige framhålls i alla sammanhang.

2. Hälsoläget förbättras ej. TBC, difteri och aids ökar. Prostitutionen ökar.

Akut behov och beslut. Fru Grinhofa redovisade i detalj om en arbetslös nybliven änkekan med sju skolbarn som inte har råd att betala skolmat för barnen. Valmiera kommun och lokal RK förening har skriftligen bett LRK om hjälp. Behovet uträknat för skolåret till knappt 200Ls. Hon frågade om hon kunde betala detta från vårt bidrag. Jag meddelade att det gick bra. Jag meddelade slutligen att jag skulle föreslå styrelsen att vi tilldelar LRK ett bidrag för samma ändamål som tidigare inriktat på behoven under kommande vinter.

Jag besåg sedan utställningen i Arsenalen. "Tre stjärnor - tre kronor". Prydlig, intet nytt.

John Crafoord

Hopp om färja!?

Under januari har lettisk press och TV ett flertal gånger ängat uppmärksamhet åt färjeförbindelsen mellan Riga och Stockholm. Frågan är intressant inte bara ur ett kommunikationsperspektiv utan också ur ett politiskt, i synnerhet för Rigaborna. Att återupprätta färjeförbindelsen var ett socialdemokratiskt vallöfte under valrörelsen till Rigas stadsfullmäktige. Som bekant är det socialdemokraterna som nu styr staden. Ytterligare ett skäl för massmedia att bevaka utvecklingen är att ordföranden i stadsfullmäktige, Gundars Bojars, är delägare i det bolag som allmänt tros bli det som ska etablera färjeförbindelsen. Han är dessutom ordförande i hamnstyrelsen i Riga.

Bolaget söker nu ett lämpligt fartyg. Enligt utsagor i TV har man för avsikt att starta trafiken redan i slutet av april då VM i ishockey går i Sverige. Och det med ett lettisktflaggat fartyg.

Maija Grinbergs

Spela Baltic Mission!

Länsstyrelsen i Stockholms län driver, tillsammans med en grupp andra aktörer och finansiärer, ett projekt som heter Kompetenslyft Öst, med syftet att öka kunskapen om länderna på andra sidan Östersjön. Som en del av projektet har man producerat ett dataspel med namnet Baltic Mission (liknas

spelet Backpacker i utförande). Spelet finns en CD och boxen innehåller också ett häfte med länderpresentation, skrivet av Andreas Ådahl. Mer information finns på www.balticmission.nu. Du kan betälla spelet på order@balticmission.nu för 40 kr per kopia, för 1-10 ex och 30 kr per kopia för fler än 10 (porto tillkommer). Uppge namn och adress samt hur många exemplar du vill beställa.

Kerstin Aronsson